

چکیده

می گویند آسمان همه جا همین رنگ است. اما آیا به راستی همیشه چنین است؟ نگاهی به وضعیت جهان در قرون وسطی نمونه ای از عدم مصداق این ادعاست. چگونه؟ در قرون وسطی در حالی که عالم مسیحیت سنگینی جانکاه اختناق و جهل را در همه ی ابعاد زندگی بشری تجربه می کرد، جهان اسلام عصری طلایی را پشت سر می گذاشت. طلایه داران عرصه های گوناگون در این دوران در مشرق زمین ظهور کردند و دستاوردهای ارزشمندی را برای جهانیان به میراث گذاشتند. انبوهی از کلیدداران صندوقچه ی اسرار این دوران را خاورنشینان مسلمان تشکیل می دهند و الکندی، فیلسوفی از جهان اسلام تنها یکی از آن نمونه های متعدد است که لقب پدر صنعت عطرسازی را از آن خود کرده است.

کلیدواژه ها: عطرسازی، الکندی، کیمیاگری، جهان اسلام

دانشمندی مسلمان، پایه گذار صنعت عطرسازی

مهدیه سالار کیا

در سال ۸۰۱ پس از میلاد، در خانواده ای از نسل قبیله ی کندها، پسری زاده شد که به عنوان یکی از بزرگان و فیلسوفان جهان عرب شهرت گرفت.

قبیله ی کندها خود از اتحاد شماری از قبایل جنوب عربستان ایجاد شد و در قرن های پنجم و ششم به قدرت و اعتبار بالایی دست یافت. اما به تدریج این نفوذ در میانه ی قرن ششم رویه نابودی نهاد. با این همه در دوران گسترش اسلام در شبه جزیره ی عربستان، بازماندگانی از این قبیله در دستگاه خلافت عباسیان به موقعیت های درباری دست یافتند و پدر و پدربزرگ الکندی^۲ از این جمله بودند چنان که در زمان تولد الکندی، پدرش حاکم شهر کوفه در سرزمین عراق بود. به این ترتیب یعقوب ابن اسحاق الکندی از فرصت و شانس بزرگی برای تحصیل بهره مند شد چرا که در آن زمان کوفه یکی از مراکز مهم و پیشرفته ی فرهنگ و دانش در دنیای عرب به شمار می رفت. او سپس در تکمیل تحصیلات خود راه بغداد را پیش گرفت. در این جا بود که به خاطر استعداد و علاقه مندی به فراگیری دانش به چنان شهرتی رسید که خلیفه ی عباسی آن زمان، مأمون او را در دارالعلم بغداد به کار گرفت. دارالعلم مرکزی بود که برای ترجمه ی آثار علمی کهن به جا مانده از یونان به زبان عربی در بغداد دایر شده بود. هم چنین بزرگ ترین و کامل ترین کتابخانه پس از اسکندر در این زمان در بغداد به هدف گردآوری و نگهداری کتاب های ارزشمند از روم شرقی و دانشمندان روزگاران قدیم ایجاد شد. الکندی در زمان خلیفه ی بعدی، معتصم عباسی ضمن ادامه ی کار خود در دارالعلم، مسئولیت آموزش پسر خلیفه را نیز به عهده گرفت. در این دوران، در نتیجه ی تماس و ارتباط نزدیک با علوم قدیمی گوناگون به عنوان یک فیلسوف، ستاره شناس، روان شناس، شیمی دان شهرت یافت

الکندی، پدر صنعت عطرسازی

خالص بود. الکندی طیف گسترده‌ای از فراورده‌های معطر را شناسایی کرد و از این رو به عنوان پدر صنعت عطر سازی شناخته می‌شود. او آزمایش‌ها و بررسی‌های گسترده‌ای را در ترکیب گیاهان گوناگون با منابع دیگر برای تولید فراورده‌های خوش بو ترتیب داد و دستور کارهای فراوانی در تهیه‌ی عطر، مواد آرایشی و دارویی ارایه کرد. تهیه‌ی ماده‌ای خوش بو به نام غالیه به الکندی نسبت داده می‌شود. این ماده ترکیبی از مشک، کهربا و برخی اجزای دیگر است.

کتاب‌های فراوانی از الکندی در زمینه‌های گوناگون باقی مانده است و کتاب شیمی عطر او دستورهایی را برای تهیه‌ی روغن‌های خوش بو، مرهم‌ها، مواد دارویی مشابه یا جایگزین ارایه می‌دهد. هم چنین دستوری برای تهیه‌ی کافور از الکندی باقی مانده است.

کتاب دیگر الکندی با عنوان «سیری بر تولید مصنوعی مواد غذایی بدون اجزای آن» شامل شرح و معرفی آزمایش‌هایی روی گیاهان است که انواع مشابهی از آزمایش‌ها را روی مواد گوناگون توضیح می‌دهد. این اثر برای هدف‌های نظری و آزمایش‌هایی مناسب است و در شرایط خشکسالی می‌تواند سودمند باشد. بنا به گفته‌ی ابن الندیم، الکندی ۲۶۰ کتاب در زمینه‌های گوناگون هندسه، پزشکی، فلسفه، منطق و فیزیک دارد. با این که در خلال قرن‌های گذشته بسیاری از این نوشته‌ها، در جریان رویدادهایی از جمله تهاجم مغول و نابودی کتاب‌خانه‌ها از دست رفته اما برخی از آن‌ها اکنون به زبان لاتین ترجمه و برخی هم در شکل دست‌نوشته‌هایی به زبان عربی پیدا شده است و ۲۴ عنوان از این کتاب‌های بازاریابی شده، در میانه‌ی قرن بیستم به کتاب‌خانه‌ای در ترکیه سپرده شده، در آن جانگهداری می‌شود.

و از او به عنوان صاحب اندیشه‌های نو و پیشگامی در زمینه‌های شیمی، پزشکی، فیزیک، طالع‌بینی، نظریه‌ی موسیقی و فلسفه‌ی علوم یاد می‌شد.

اما ستاره‌ی اقبال الکندی با روی کار آمدن متوکل عباسی روبه افول نهاد. علت کاهش تدریجی ارزش و اعتبار وی چندان روشن نیست اما دشمنی و رقابت داخلی میان دانشمندانی که در دارالعلم حضور داشتند می‌تواند یکی از علت‌های آن باشد. الکندی علاقه‌ای به بحث‌های مذهبی نشان نمی‌داد و بیش تر نوشته‌هایش نشان از سازگاری خط فکری او با اسلام داشت. او بویژه به هم زیستی پیروان دین‌های مختلف در کنار یکدیگر باور داشت و این نقطه‌ی مخالف دیدگاه‌های وی با خلیفه عباسی بود چرا که متوکل، همواره غیر مسلمانان را مورد آزار قرار می‌داد و تا آن جا پیش رفت که دستور ویرانی کنیسه و کلیساها را صادر کرد. به نظر می‌رسد بدگویی و انتقادهای دو تن از رقبیان الکندی - یک ریاضی‌دان به نام بنی موسی و یک ستاره‌شناس به نام ابومعشر - از اعتبار وی نزد خلیفه کاست و حتی باعث صدور فرمان تنبیه بدنی الکندی و اجرای آن شد. در پی آن کتاب‌خانه‌ی الکندی مصادره شد و خلیفه پس از چندی، مسئولیت اداره‌ی آن را به برادران بنی موسی سپرد. دوران گوشه‌نشینی الکندی از این زمان آغاز شد و تا پایان عمرش ادامه یافت. او در سال ۸۷۳ پس از میلاد در بغداد و در دوره‌ی معتمد عباسی در آنروا از دنیا رفت.

الکندی نخستین کسی بود که در مخالفت با کیمیاگری، تبدیل فلزهای کم ارزش به طلا را بی‌پایه شمرد و آن را افسانه‌ای بیش ندانست. نخستین دستاورد او در عرصه‌ی شیمی، استخراج اتانول به صورت نسبتاً

الکندی نخستین کسی بود که در مخالفت با کیمیاگری، تبدیل فلزهای کم ارزش به طلا را بی‌پایه شمرد و آن را افسانه‌ای بیش ندانست

الکندی طیف گسترده‌ای از فراورده‌های معطر را شناسایی کرد و از این رو به عنوان پدر صنعت عطر سازی شناخته می‌شود

1. K. inda

2. Al - Kindi

1. www.traditional-arabmusic.com/al-Kindi.html

2. www.history.mcs.st-and.ac.uk/Mathematicians/Al-Kindi.html